

Співвітчизники в Україні як референтна група сучасних українських мігрантів у США: наслідки для соціальної мобільності

Н. В. Вашрова, В. В. Володько

Могильовський інститут Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь,
Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

doi: 10.15421/171755

У статті проаналізовано особливості позиціонування сучасних українських мігрантів, які проживають у США, щодо референтних груп, пов'язаних з українським суспільством і співвітчизниками в Україні.

Розглянуто контекст звернення українських мігрантів до певного типу референтних груп у межах їх самоідентифікацій і розповідей про життя в США. Виокремлено риси, якими наділяються ці групи. Встановлено приписувані їм значення і роль у житті на новому місці, а також їх співвідношення з іншими типами референтних груп (місцевими етнічними та американськими), які є складовою частиною ідентичності українських мігрантів.

З'ясовано, що у мігрантів першого покоління ідентифікація зі співвітчизниками в Україні зазнала трансформації, що характеризується різнобічною спрямованістю. В одних випадках – ослаблення ідентифікації або її повне зникнення, в інших – посилення або виникнення вперше.

Виявлено взаємозв'язок між особливостями позиціонування мігрантів щодо українських референтних груп і ступенем соціальної адаптації мігрантів. Визначено специфіку використання референтних груп українськими мігрантами у контексті їхнього впливу на стратегії соціальної адаптації мігрантів, а також на їхнє соціальне просування.

Ключові слова: соціальна ідентичність; культурна ідентичність; соціальна адаптація; транснаціональна міграція.

Compatriots in Ukraine as a reference group of modern Ukrainian migrants in the USA: consequences for social mobility

N. V. Vashrova, V. V. Volodko

Mogilev Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Belarus, Mogilev, Belarus
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

The article is focused on studying of how modern Ukrainian migrants in the USA position themselves within the reference groups related to Ukrainian society and people who are living in Ukraine. Studying the reference groups is one of the approaches that can help determine the features and degree of migrants' social adaptation in a new place and the directions of their social mobility. The nature of the connection between Ukrainian migrants and their reference groups at home, the reasons for the occurrence or loss of relations and the role it plays in the social advancement of Ukrainians in American society have been found out during the research. Since the study is based on the theory of transnationalism, the status of Ukrainian society reference groups has been analyzed in relation to other types of migrant's reference groups, for example, local ethnic and American. 31 semi-structured interviews with first-generation Ukrainian migrants residing in the USA have been used as an empirical basis for analysis. The survey was conducted in 2015 and aimed to study social and ethnic identities and practices of Ukrainian migrants in the United States. The main outcomes of the research are as follows. Speaking of first-generation migrants it has been noted that their identification with people living in Ukraine has undergone a multi-directional transformation.

In some cases, the former social-ethnic identification was weakened or completely lost, while in others it was reinforced or even arose for the first time. A relationship has been found between the type of identification with the reference groups, as well as the way of their use, on the one hand, and the degree of social adaptation of migrants, on the other. As a result, several trends have been identified. First, the situation of dynamic social progress due to the reliance on identification associated with the reference groups in Ukraine at the stage of initial adaptation. Second, the tendency towards disintegration with American society and narrowing the chances of social mobility, due to the closure of the social-cultural patterns of Ukrainian society in the later stages of social adaptation. Third, the situation of simultaneous social advancement and maintaining close ties with reference groups in Ukraine due to acquiring a social status, confirmed by active participation in civil initiatives in Ukraine or Ukrainian-American projects. Fourth, the expansion of social opportunities for migrants, due to the integration of Ukrainian reference groups into a system of new ones, connected with American society.

Keywords: social identity; cultural identity social adaptation; transnational migration.

Цитування даної статті: Вашрова Н. В. Співвітчизники в Україні як референтна група сучасних українських мігрантів у США: наслідки для соціальної мобільності / Н. В. Вашрова, В.В. Володько // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – Т. 20. – № 4(144). – С. 17-23.

Citation of this article: Vashrova, N. V., Volodko, V. V., 2017. Spivvitchyzyuky v Ukrayini yak referentna hrupa suchasnykh ukrayyns'kykh mihrantiv u SShA: naslidky dlya sotsial'noyi mobil'nosti [Compatriots in Ukraine as a reference group of modern Ukrainian migrants in the USA: consequences for social mobility]. Scientific and theoretical almanac «Grani» 20; 4(144), 17-23. doi: 10.15421/171755 (in Ukrainian).

Peer-reviewed; approved and placed: 11.03.2017

Соотечественники в Украине как референтная группа современных украинских мигрантов в США: последствия для социальной мобильности

Н. В. Вашрова, В. В. Володько

*Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь, Могилев, Беларусь
Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, Украина*

В статье проанализированы особенности позиционирования современных украинских мигрантов, проживающих в США, в отношении референтных групп, связанных с украинским обществом и соотечественниками в Украине.

Рассмотрен контекст обращения украинских мигрантов к определенному типу референтных групп в рамках их самоидентификации и повествований о жизни в США. Выделены черты, которыми наделяются данные группы. Установлено приписываемые им значение и роль в жизни на новом месте, а также их соотношение с другими типами референтных групп (местными этническими и американскими), которые являются составляющей частью идентичности украинских мигрантов.

Выяснено, что у мигрантов первого поколения идентификация с соотечественниками, проживающими в Украине, подверглась трансформации, характеризующейся разносторонней направленностью. В одних случаях – ослабление идентификации или ее полное исчезновение, в других – усиление или возникновение впервые.

Обнаружена взаимосвязь между особенностями позиционирования мигрантов в отношении украинских референтных групп и степенью социальной адаптации мигрантов. Определена специфика использования референтных групп украинскими мигрантами в контексте их влияния на стратегии социальной адаптации мигрантов, а также на их социальное продвижение.

Ключевые слова: социальная идентичность; культурная идентичность; социальная адаптация; транснациональная миграция.

Постановка проблеми. Переїжджаючи до Америки і влаштуовуючись на новому місці, українські мігранти прямують шляхами інтеграції новоприбулих в американське суспільство, що склалися протягом багатьох десятиліть. І хоча ці шляхи можуть істотно різнитися, наприклад, в залежності від легального або нелегального правового статусу мігранта, проте, нові члени суспільства неминуче взаємодіють із загальними аспектами міграційної системи. Це і заходи міграційного законодавства, і особливості отримання кваліфікації, і ринок праці для мігрантів, і культурні стереотипи щодо прибулих, і соціальний статус та економічні можливості конкретної етнічної групи, і багато іншого.

Крім зовнішніх структурних аспектів, особливе значення має соціальний капітал самих мігрантів, а також так звана «культурна пам'ять», яку ряд дослідників розглядають як набір факторів, що відносяться до досвіду проживання в рідній країні, до пам'яті соціального класу, що дає мотивацію до надбання або підтвердження своїх колишніх соціально-економічних і культурних позицій. Наприклад, на підставі вивчення характеристик культурної пам'яті у представників різних груп мігрантів дослідники (Zhou M., Lee J., Vallejo J. A., Tafoya-Estrada R., Xiong Y. S., 2008) оцінюють шанси успішної адаптації та висхідної соціальної мобільності різних груп приїжджених [9].

У нашому дослідженні ми звертаємося до одного з аспектів концепції соціально-культурної пам'яті – сфери самоідентифікацій і референтних груп мігрантів і аналізуємо можливий вплив з боку цього чинника на стратегії адаптації мігрантів у гостьовому суспільстві. Ми спираємося на той факт, що у мігрантів першого покоління референтні групи, пов'язані зі співвітчизниками, які проживають в Україні, були первісною системою координат, в яку почав вписуватися їхній новий міграційний досвід. Внаслідок проживання в іншій країні ця система зазнавала транс-

формацій. Якись аспекти ідентичності, пов'язані з батьківщиною, ослабли, замінилися на нові, пов'язані з країною призначення, або ж навпаки – посилилися або навіть виникли практично з нуля. Тобто, деякі соціальні групи України, як і раніше, залишаються значимими для власної мотивації, оцінювання чи протиставлення або ж втратили цей статус, поступившись місцем новим «мігрантським» і «американським».

Аналізуючи референтні групи українців, можна дізнатися про потенціал поточного соціального становища українських мігрантів – діапазон їх адаптації та мобільності. Незважаючи на те, що деякі референтні групи мігрантів презентують швидше бажаний результат, ніж дійсний стан справ, стає можливим відстежити, в яких випадках мігрантам зручніше асоціювати себе з тими чи іншими групами. Особливий інтерес становить аналіз тих обставин, коли самопозиціонування в тій чи іншій соціальній групі безпосередньо пов'язане з успіхами або невдачами адаптації мігранта у новому соціальному контексті.

Аналіз досліджень і публікацій. У якості теоретичної бази використовуються положення теорії транснаціоналізму в дослідженні міграції, зокрема, ідея вибудовування наднаціонального простору зв'язків та ідентичностей, у яке включені соціально-культурні, економічні та політичні аспекти як країни виїзду, так і країни в'їзду (Glick Schiller N., Basch L., Blanc-Szanton C., 1995, 2005) [3; 1]. В рамках такого соціального поля виникає подвійна система відліку та оцінки власного соціального статусу (Guarnizo L. E., 1997, Vertovec S., 2004) [5; 7], іммігранти одночасно співвідносять себе з референтними групами як Сполучених Штатів, так і країни власного походження (Gelatt J., 2013, Lee T. L., Fiske S., 2006) [2; 6], що впливає на специфіку їх соціальної адаптації та соціальної мобільності (Grasmuck S., 1991, Zhou M., Lee J., 1995, 2007) [4; 8; 10].

Метою дослідження є виявлення таких специ-

фічних ознак і характеру використання референтних груп українськими мігрантами, які демонструють взаємозв'язок з особливостями соціальної адаптації мігрантів, а також з типом їх соціальної мобільності (висхідним або низхідним).

Для більш глибокого аналізу розглянуто один з типів референтних груп українських мігрантів, пов'язаний з українським суспільством і співвітчизниками, які проживають на цей момент в Україні, а не в Америці. Тобто, в соціально-політичному сенсі такий тип груп не є частиною американського суспільства. У статті досліджуються особливості позиціонування мігрантів у референтних групах, які співвідносяться з Україною, розглядається, яким чином і в якому контексті згадується певний / цей тип груп, аналізується значення, яке приписують таким групам, їх роль в житті на новому місці, їх співвідношення з іншими референтними групами (локально-етнічними, американськими та ін.).

Стаття ґрунтується на даних 31 глибинного інтерв'ю з українськими мігрантами першого покоління у віці від 25 до 70 років, які постійно проживають у США.

Виклад основного матеріалу. Референтні групи українських мігрантів, пов'язані з українським суспільством, – це перетин різних аспектів ідентичностей та сфер життя: соціально-економічних, сімейно-родинних, комунікативних, національних, культурних, гендерних, професійних та інших. Залежно від ряду умов першорядною може ставати будь-яка із цих груп, а інші – набувати додаткового значення.

Наприклад, описуючи свою теперішню соціально-економічну ситуацію, мігранти, які вважають, що належать до самого низу середнього класу, згадують, що з боку американського суспільства їх успішність оцінюється не надто високо. Але при цьому воліють підкреслювати значну особисту задоволеність від свого соціального просування. Така задоволеність спирається на факти їх особистих досягнень і матеріальних надбань внаслідок переїзду. Деякі мігранти починали, на їх думку, «майже з нуля», але змогли поліпшити своє соціально-економічне становище.

Ідея особистої успішності простежується не тільки у розповідях про перші досягнення у минулому, але й у вигляді теперішнього позиціонування себе відносно соціальних груп в Україні. Зазвичай мова йде про найближче оточення на батьківщині: родичі, друзі, колеги по роботі, сусіди. При повній ідентифікації респонденти вважають себе такими представниками цих груп, яким вдалося подолати низькі стартові умови і добитися значних успіхів внаслідок свого переїзду. Вони описують себе як гідних членів групи у тих випадках, коли інші члени їх референтної групи в Україні теж досить успішні або ставлять себе ієрархічно вище, якщо інші – менш успішні. Зберегти причетність до групи допомагають практики тісного спілкування з родичами і знайомими (розмови через Інтернет і по телефону, зустрічі під час відвідин України), а також матеріальна допомога (посилки, грошові перекази, подарунки під час особистої зустрічі). Крім цього, згадується про власні можливості сприяти співвітчизникам, які бажають виїхати

в США, що робить українських мігрантів елітними членами їхньої групи. У таких випадках респонденти отримують додатковий стимул допомагати співвітчизникам, щоб підтвердити і не втратити зв'язок з тією групою, яка оцінює їх настільки високо.

При меншому ступені ідентифікації респонденти вже не позиціонують себе як повноправного члена групи, але використовують приклади людей свого близького оточення на батьківщині задля порівняння своїх досягнень і можливостей тієї групи, до якої вони раніше належали.

У деяких випадках респонденти згадують своє колишнє оточення, як приклад життєвих стандартів, від яких вони повністю дистанціювалися, змінивши своє життя на краще. У такому контексті приклади спілкування і матеріальної допомоги співвітчизникам представлені як данина співчуття і нагадування собі в складні моменти, що все могло виявитися ще гірше, якби вони не покинули цю «непрестижну» групу.

Таким чином, джерелом задоволення та ентузіазму для українських мігрантів може ставати оцінка свого соціально-економічного становища в Америці за українськими стандартами і по контрасту зі своїми колишніми позиціями.

Внаслідок переїзду багато українських мігрантів першого покоління потрапляють в ситуацію, коли частина їх сім'ї та інші родичі залишаються на батьківщині. У нашому дослідженні українські мігранти по-різному згадують свої сім'ї і родичів на батьківщині. В одних випадках це відбувається в контексті обґрунтування причин свого переїзду. Українці позиціонують себе як самовідданих / значущих / шанованих членів сім'ї, завдяки праці та внескам яких інші родичі отримують підтримку і допомогу. Така ситуація може створювати додаткову (а іноді головну) мотивацію до соціально-економічного просування (заради надання матеріальної допомоги) і зміцнення свого правового статусу (щоб мати більше можливостей запрошувати до себе членів сім'ї або перевезти сім'ю у США).

У ряді випадків підтримування зв'язку з родичами в Україні є єдиною реалізацією власної сімейної ідентичності – можливості позиціонувати себе як частину / члена конкретної сім'ї, як дочок і синів (якщо батьки мігрантів проживають в Україні), або як батьків (якщо їхні діти залишилися на батьківщині). У такому контексті респонденти озвучують внутрішню дилему між своїм рішенням залишатися в США і соціальними очікуваннями щодо їх ролі відповідальних батьків, синів, дочок. Деякі мігранти намагаються позбутися цього протиріччя шляхом відстоювання значущості своєї матеріальної підтримки для сім'ї, яка стала можливою тільки завдяки переїзду. Інші ж (зокрема ті, які не отримують від родичів позитивного зворотного зв'язку на свою матеріальну допомогу і на спроби підтримувати відносини на відстані) перестають використовувати сімейно-родинну групу як референтну, іноді демонструючи кризу сімейної ідентичності.

Однак спілкування з сім'єю та родичами не завжди пов'язане тільки зі сферою сімейної ідентичності. Найближче оточення в Україні може займати

центральне місце в сфері комунікативних і дружніх зв'язків українських мігрантів, особливо одразу після переїзду в США. З одного боку, тісне спілкування з членами сім'ї, друзями і колегами в Україні дає мігрантам можливість не відчувати себе самотніми в поки що малознайомому суспільстві. З іншого – створює певний дисонанс в їх раніше звичному обговоренні та вирішенні побутових питань, які до переїзду стосувалися схожого соціального контексту для обох сторін. Респонденти вказують на те, що з часом стає набагато важче отримувати розуміння і схвалення своїх близьких в ряді питань, що стосуються їхнього життя в США, тому деякі аспекти їх життя за кордоном доводиться замовчувати, щоб не створювати напруги в стосунках. Байдужість до подібних змін демонструють ті респонденти, які з часом набули друзів і знайомих на новому місці проживання. Ті ж, у кого коло спілкування в США не поповнилося альтернативами зв'язками, змушені значною мірою підлаштовуватися під думки та оцінки своїх українських співвітчизників, щоб не втратити єдине джерело близьких і дружніх відносин.

Відносно соціокультурних традицій, норм і цінностей українські референтні групи згадуються респондентами в описах власного способу життя у США, своєї адаптації на новому місці, оцінюванні особистої задоволеності від життя в Америці.

Українські мігранти посилаються на деякі правила і традиції, яких вони дотримуються, тому що так було «прийнято в їхній родині в Україні» та «українці так роблять». Або згадують про свою культурну ідентичність, не використовуючи означення «українське», але підкреслюючи її зв'язок з тими цінностями, які вони засвоїли до переїзду. Як стверджують респонденти, роблять вони це по-своєму, інакше, «не на американський манер». У повсякденному житті це проявляється в дотриманні певного зовнішнього іміджу, в стилях налагодження зв'язків з людьми і подальшого спілкування, в особливостях поведінки в громадських місцях, веденні господарства і бізнесу, в культурі харчування, специфіці сімейних відносин.

Ступінь, до якого українці прагнуть зберегти свою попередню культурну ідентичність, тісно пов'язаний з їх національною самосвідомістю і з особливостями їх адаптації у новій країні. Звичайно, українці з високим рівнем національної самосвідомості зацікавлені підтримувати свою національну ідентичність і культурну практику після переїзду. Однак це не єдиний фактор, що впливає на звернення мігрантів до прийнятих в українському суспільстві соціокультурних патернів. Певним чином впливає тип міграційної системи, з якою стикаються приїжджі й ті обставини, які супроводжують їх адаптацію. Наприклад, не маючи можливості підтвердити свою попередню кваліфікацію і потрапляючи на ринок некваліфікованої праці та низькооплачуваної робочої сили, українці починають з просування по каналах, що є найбільш доступним для приїжджих. Перебуваючи в середовищі змішання різних етнічних культур і типів культурного капіталу, українці вважають за краще ідентифікувати себе з культурним простором України. Співвітчизники на батьківщині є близькими

для них по інтересах і цінностях, а в деяких випадках така ідентифікація забезпечує мігрантам причетність до більш високого рівня культури, ніж той, з яким вони змушені стикатися серед доступних їм соціальних зв'язків в Америці.

Українці дають як позитивну, так і негативну оцінку українським соціальним групам. Негативне ставлення до деяких норм групи не завжди пов'язане зі спробою дистанціюватися від неї. Респонденти порівнюють цінності американців і українців у сфері дотримання прав людини, толерантного ставлення один до одного, правової культури громадян, ввічливого і шанобливого спілкування у публічних місцях, позитивного комунікативного настрою, турботі про навколишнє середовище тощо, підкреслюючи соціокультурні переваги, які вони отримали, завдяки переїзду в Америку.

Поступове освоєння українцями американського культурного середовища відкриває для них можливість використання різних культурних патернів у залежності від соціального контексту. Завдяки успіхам особистого просування в будь-якому напрямку (підвищення освіти, кар'єрне зростання, збільшення доходів, розширення мережі соціальних зв'язків та ін.) актуалізуються одні ідентичності, а через труднощі в соціальній мобільності та адаптації – інші. Подібна ситуація особливо чітко відстежується в сфері гендерних норм і цінностей.

У своїх розповідях респонденти порівнюють поведінку чоловіків і жінок в Америці та Україні, знаходячи відмінності у відносинах і обов'язках подружжя в американських і українських сім'ях. Залежно від власних уподобань та укладу життя українці критикують або схвалюють місцеві норми. Однак в ході адаптації українські мігранти можуть переглядати звичні для них гендерні стереотипи.

У деяких випадках жінки, описуючи своє життя після переїзду, позитивно оцінюють більш активний і незалежний спосіб життя американок (в переміщеннях, налагодженні контактів, кар'єрі, відносинах з чоловіком і дітьми) і пробують використовувати нові можливості. Або ж розповідають про свої спроби домогтися соціально-економічного успіху, взагалі не згадуючи певні гендерні орієнтири. Однак у розповідях про труднощі з працевлаштуванням виникає відсилання до традиційної гендерної норми. Респондентки апелюють до жіночої ідентичності як підстави для способу життя домогосподарки і пояснюють, що для українських жінок в цілому нормально не працювати і займатися господарством та сім'єю, а тому не страшно, що не вийшло проявити себе у професійній сфері. Подібним чином інтерпретують такі ситуації й чоловіки. У випадках необхідності внеску дружини у фінансовий добробут сім'ї вони позитивно оцінюють її активність та навіть пробують сприяти її особистому соціальному просуванню. Однак за наявності фінансових успіхів чоловіка, а також труднощів професійної адаптації дружини або її прагнення займатися виключно сімейно-побутовими питаннями чоловіки посилаються на традиції, згідно з якими для українських сімей і українських чоловіків нормально бути єдиним годувальником і утримувати

інших членів сім'ї. Як згадувалося вище, на прихильність українським культурним нормам і практикам впливають особливості національної самосвідомості українських мігрантів. Ідентифікуючи себе як українців, респонденти апелюють до співвітчизників в Україні як на джерело свого етнічного походження та / або актуальну приналежність до конкретної національної спільноти.

Відчуття співпричетності закріплюється у комунікативних і культурних практиках: розмовах зі співвітчизниками, які проживають в Україні рідною мовою (скайп, телефон), обговоренні новин українського суспільства (країни в цілому, свого населеного пункту, району, області), святкуванні національних та сімейних свят (обмін привітаннями, подарунками), в отриманні з України речей, пов'язаних з українською національною культурою і побутом (вишиванки, іконки, сувеніри, українські книги, диски з музикою, українські продукти), відвідини України та ін. Також важливу роль в практиці національної ідентичності і збереженні зв'язків з Україною відіграє участь мігрантів у житті українських громад та діаспори в США, спілкування та спільні заходи (як приватного, так і публічного характеру) з іншими українськими мігрантами.

Міграційна система США та сформовані шляхи інтеграції українців в американське суспільство створюють такий тип умов, у яких національна ідентичність стає для деяких категорій мігрантів опорою, а іноді й необхідністю для спрощення процесу адаптації. Тому частина респондентів розповідає про те, що їх національна самосвідомість значно зросла саме після переїзду до Америки, а в деяких – практично виникла з нуля. Для українських мігрантів, які сприймали як даність свій спосіб життя до переїзду, стало відкриттям усвідомлення своїх специфічних культурних рис, які виділяють їх на тлі інших мігрантів і американців, а також створюють відчуття навколишнього контексту як «чужого». Такі обставини дали привід задуматися над власною ідентичністю і походженням, стали стимулом до здобуття / зміцнення української національної самосвідомості як можливості відчуття причетності до великої спільноти, такої, що є близькою і зрозумілою за своїм складом життя й приймає їх за замовчуванням як «своїх». Також через національну ідентичність стає можливим набуття зв'язків та підтримки від інших українських мігрантів в США, від членів українських громад та діаспори. Все перелічене робить національну ідентичність каналом для поступової адаптації мігрантів на новому місці. Крім цього, респонденти згадують, що у деяких випадках їх значимість в очах американців зростає, якщо українці позиціонують себе як носіїв конкретного етносу і його культури, а не просто приїжджих, що невдало імітують місцеві традиції.

Проте згадка українських референтних груп в контексті національної ідентичності також може демонструвати дилему, схожу на проблему, пов'язану з сімейною ідентичністю, описану вище. Перебування за кордоном може ставати в протиріччя з соціальними очікуваннями щодо ідеалу патріота своєї країни, що живе в ній та працює на її добробут. Тому деякі

респонденти розкривають питання своєї національної ідентичності в захисній манері, проєктуючи на себе можливі звинувачення в непатріотичній поведінці. У такому контексті активні члени українських громад особливо підкреслюють свою діяльність, спрямовану на підтримку українців на батьківщині, збереження і розвиток української культури в США, відстоюють ідею надзвичайної важливості української діаспори та українців в Америці для позитивного іміджу та підтримки України. Інші ж респонденти в ситуації негативного ставлення до їх переїзду демонструють тенденцію до ослаблення зв'язку з референтними групами України за національною ознакою.

В результаті аналізу взаємозв'язку між референтними групами українських мігрантів в Україні та особливостями їх соціальної адаптації в США можна виокремити такі аспекти, як: 1) більш ефективне соціальне просування за рахунок ідентифікації з українськими групами на етапі початкової адаптації; 2) тенденція до дезінтеграції з американським суспільством і звуження шансів соціальної мобільності; 3) підтримання реального соціального статусу за рахунок участі в діяльності соціальних груп в Україні; 4) розширення можливостей внаслідок вбудовування українських референтних груп в систему нових груп, пов'язаних з американським суспільством.

1) У ситуації, поки місцева громада/населення неготова впізнати в мігрантах «своїх», а самі мігранти ще не володіють набором навичок, що сприяє їх інтеграції в нове суспільство, зв'язок з українськими референтними групами дає відчуття приналежності до спільноти, в якому мігранти вважаються «своїми», тим самим надаючи запас стабільності підтримки та самовизначення. Опора на попередню ідентичність дає час розібратися у новому соціальному контексті, визначитися з цілями і стратегіями. Немає потреби братися за будь-яку, часом сумнівну, можливість. Можна бути перебірливим у зв'язках, встановлювати контакти, які більш відповідають особистим інтересам. У тих випадках, коли мігранти змушені вести спосіб життя, пов'язаний з нижчим соціальним статусом, ніж у себе на батьківщині (освіта, професійна кваліфікація, культурний рівень), то збереження ідентифікації з українськими соціальними групами дозволяє їм підтримувати більш високий культурний стандарт, ніж прийнято в доступному їм оточенні в США.

2) Значна і тривала в часі (протягом багатьох років) орієнтація на суб'єктивні статуси і привілеї, одержувані за рахунок приналежності до референтних груп в Україні, може супроводжувати складнощі та уповільнення у процесі адаптації. Варто зазначити, що така орієнтація сама по собі не є винятковою причиною дезінтеграції. Це одна з причин, або наслідок особливої взаємодії мігранта з міграційним контекстом. Наприклад, приїжджі можуть стикатися з певними обставинами, для яких характерна відсутність зовнішніх стимулів до освоєння місцевої культури (тимчасове перебування на забезпеченні одного з членів сім'ї, життя на соціальну допомогу, робота в українськомовному або російськомовному середовищі та ін.). Використання каналів соціально-економічної інтеграції мігрантів (вивчення мови, отримання ква-

ліфікації, ринок праці) допомагає освоїти базовий мінімум, але також може замикає зв'язки і можливості в ніші міграційного середовища. Такі обставини сприяють зверненню до ідентифікації з українським суспільством. А зміцнення приналежності до груп в Україні у перелічених обставинах своєю чергою ще більше сприяє зниженню мотивації до інтеграції у приймаюче суспільство.

3) Одна з умов, за якої тісний зв'язок з українськими референтними групами продовжує мати сприятливий ефект (підвищувати соціальний статус і шанси висхідної мобільності) протягом тривалого часу – це активна участь мігрантів у суспільно-громадянській, державній, науковій чи релігійній діяльності, пов'язаній із життям в Україні, у міжнародній співпраці між Україною та Америкою, у діяльності української діаспори та українських спільнот в США. У таких випадках мігранти отримують зворотний зв'язок, схвалення групи у вигляді об'єктивних соціальних бонусів – авторитету в колі професіоналів, кар'єрного зростання, розширення соціальних зв'язків, фінансової винагороди та ін.

4) Роль українських референтних груп у процесах соціальної адаптації та мобільності значною мірою залежить від наявності альтернативних і додаткових варіантів ідентифікації, пов'язаних безпосередньо з американським суспільством. Мігранти можуть використовувати різні соціокультурні патерни (українські, американські, «мігрантські») в залежності від соціального контексту, проте має значення, яким є статус і характер використання українських патернів у загальній системі референтних груп. Якщо ідентифікації з українськими соціальними групами не дають позитивного соціально-значущого зворотного зв'язку, але при цьому повністю замінюють варіанти,

пов'язані з американським суспільством, то це може бути свідченням труднощів в адаптації та можливих проблем з подальшим соціальним просуванням. У тих випадках, коли вони набувають характеру адекватної компенсації або доповнення, то потенціал соціального просування мігранта збільшується.

Висновки. Таким чином, референтні групи українських мігрантів у США, пов'язані з Україною, є частиною їхньої культурної пам'яті або набутими ідентифікаціями, що з'явилися внаслідок переїзду. За рахунок порівняльно-оціночної функції в контексті міграційної ситуації їхня роль може полягати в підтримці певного соціального статусу і культурного рівня (колишнього або більш високого), а також у забезпеченні задоволення від переїзду і підтвердження власного просування та успіху. Нормативні функції українських референтних груп забезпечують мігрантам запас стабільного самовизначення у нових і мінливих обставинах. Характер використання референтних груп може мати значний вплив на процес адаптації мігрантів.

Так, замикає переважно в українських соціокультурних патернах і заміщення ними можливих альтернатив серед американських може бути первинним свідченням і однією з подальших причин проблем з висхідною соціальною мобільністю, тоді як спосіб компенсації і доповнення можуть створювати більше можливостей для соціальної інтеграції та зростання у гостьовому суспільстві.

Для того щоб позначити статус і характер використання українських патернів у загальній системі референтних груп, необхідне вивчення інших референтних груп українських мігрантів (наприклад, локально-етнічних та американських), а також їх подальший порівняльний аналіз.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Basch L., Glick Schiller N., Blanc-Szanton C., 2005. Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialized, Nation-States. London and New York: Routledge Tylor&Francis Group.
2. Gelatt J., 2013. Looking Down or Looking Up: Status and Subjective Well-Being among Asian and Latino Immigrants in the United States. *International Migration Review* 47 (1), 39–75.
3. Glick Schiller N., Basch L., Blanc-Szanton C., 1995. From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. *Anthropological Quarterly* 68 (1), 48–63.
4. Grasmuck S., 1991. *Between Two Islands: Dominican International Migration*. Berkeley: University of California Press.
5. Guarnizo L. E., 1997. The Emergence of a Transnational Social Formation and the Mirage of Return Migration Among Dominican Transmigrants. *Identities* 4 (2), 281–322.
6. Lee T. L., Fiske S. T., 2006. Not an Out-Group, Not Yet an In-Group: Immigrants in the Stereotype Content Model. *International Journal of Intercultural Relations* 30, 751–768.
7. Vertovec S., 2004. Migrant Transnationalism and Modes of Transformation. *International Migration Review* 38 (3), 970–1001.
8. Zhou M., 1995. Low-Wage Employment and Social Mobility: The Experience of Immigrant Chinese Women in New York City. *National Journal of Sociology* 9, 1–30.
9. Zhou M., Lee J., Vallejo J. A., Tafoya-Estrada R., Xiong Y. S., 2008. Success Attained, Deterred, and Denied: Divergent Pathways to Social Mobility in Los Angeles's New Second Generation. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 620, 37–61.
10. Zhou M., Lee J., 2007. Becoming Ethnic or becoming American. *Du Bois Review* 4 (1), 189–205.

REFERENCES:

1. Basch, L., Glick Schiller, N., Blanc-Szanton, C., 2005. Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialized, Nation-States. London and New York: Routledge Tylor&Francis Group.
2. Gelatt, J., 2013. Looking Down or Looking Up: Status and Subjective Well-Being among Asian and Latino Immigrants in the United States. *International Migration Review* 47 (1), 39–75.

3. Glick Schiller, N., Basch, L., Blanc-Szanton, C., 1995. From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. *Anthropological Quarterly* 68 (1), 48–63.
4. Grasmuck, S., 1991. *Between Two Islands: Dominican International Migration*. Berkeley: University of California Press.
5. Guarnizo, L. E., 1997. The Emergence of a Transnational Social Formation and the Mirage of Return Migration Among Dominican Transmigrants. *Identities* 4 (2), 281–322.
6. Lee, T. L., Fiske S. T., 2006. Not an Out-Group, Not Yet an In-Group: Immigrants in the Stereotype Content Model. *International Journal of Intercultural Relations* 30, 751–768.
7. Vertovec, S., 2004. Migrant Transnationalism and Modes of Transformation. *International Migration Review* 38 (3), 970–1001.
8. Zhou, M., 1995. Low-Wage Employment and Social Mobility: The Experience of Immigrant Chinese Women in New York City. *National Journal of Sociology* 9, 1–30.
9. Zhou, M., Lee J., Vallejo J. A., Tafoya-Estrada R., Xiong Y. S., 2008. Success Attained, Deterred, and Denied: Divergent Pathways to Social Mobility in Los Angeles's New Second Generation. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 620, 37–61.
10. Zhou, M., Lee J., 2007. Becoming Ethnic or becoming American. *Du Bois Review* 4 (1), 189–205.

Ваширова Наталя Володимирівна – кандидат соціологічних наук, доцент
Могильовський інститут Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь
Адреса: 212011, Білорусь, Могильов, вул. Крупської, 67
E-mail: natalia_links@gmail.com

Володько Вікторія Володимирівна – кандидат політичних наук
Львівський національний університет імені Івана Франка
Адреса: 79000, м.Львів, вул. Університетська, 1
E-mail: volodko.victoria@gmail.com

Vashrova Natalia V. – PhD in sociological science, associate professor
The Mogilev Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Belarus
Address: 67, Krupskaya str., Mogilev, 212011, Belarus
E-mail: natalia_links@gmail.com

Volodko Viktoriya V. – PhD in political science, associate professor
Ivan Franko national university of Lviv
Address: 1, Universytetska str., Lviv, 79000, Ukraine
E-mail: volodko.victoria@gmail.com